

שחובתו היותר קדושה, השומרת את חייו הרוחניים ממיתה אכזריה, היא שימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאתנו את החובה הקדושה הזאת.

וכשהיו אבותינו עומדים במעמד הצבאי היותר נמרץ בכיבוש הארץ, נאמרה ליהושע התוכחה על אשר ביטל את הישיבה יום אחד, ושר צבא ד' אמר לו: על של עתה באתי, על שביטלתם תלמוד תורה' (אגרות ראייה ג תתי).

(ע"ב) 'כבוד תורה דיחיד חמור...' –

'...ומזה יש עוד להתבונן מהו גודל החיוב על בני תורה להיות מעשיהם מתוקנים, שהרי אם בן תורה שקוע חייו בחטא כמה הוא גורם בזה בזיון לתורה ח"ו, והרי זה דומה כאילו בא אליו המלך לבקרו והוא מכניסו למקום מלוכלך שבביתו. וביותר צריך להיזהר מכל מה שמפסיד ערך תורתו. ושנינו באבות (ג' י"ז) 'אם אין תורה אין דרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין תורה' ופירש הגר"ח ז"ל אם אין לו תורה אי אפשר להיות לו דרך ארץ, ואם אין לו דרך ארץ התורה תהיה לו ללא הועיל והיא כמיותרת דבזה הוא מאבד חשיבות האדם ואין זה כבוד לתורה ואז אינה מועלת לו. ומהאי טעמא כבוד התורה דיחיד חמור מלימוד התורה. וצריך להרגיש בעצמו חשיבות בכל תהלוכותיו לכבוד התורה (משנת ר' אהרן ח"א עמ' ריד).

'אמר רבא: פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה – מקרא מגילה עדיף... תלמוד תורה ומקרא מגילה – מקרא מגילה עדיף' –

תיבת ונשמע יש במסורה שלש פעמים; ונשמע קולו בבאו אל הקדש – היינו עבודה; כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע – תורה; ונשמע פתגם המלך – קריאת המגילה. וכתוב שם בסמוך כי רבה היא – שהיא עדיפה יותר. וגם רבה אמרה (בעל הטורים תצוה כח, לה. וכנראה גרס רבה).

דף ד

'נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באו הנס'. בכתבי תלמידי הגרי"ז (ערכין א) מובא שחקר האם טעם זה בא להוציא מצות מקרא מגילה מכלל המצוות שהנשים פטורות בהן משום שהזמן גרמן, ושוב נכללות הנשים בעיקר החיוב, הכולל אנשים ונשים כאחת, או שמא טעם זה מצד עצמו הוא המחייב את הנשים בחיוב מחודש.

ונפקא מינה לענין עבדים שהוקשו לנשים לחיוב מצוות; אם ננקוט שבמגילה אין פטור של מצוה שהזמן גרמא – גם העבדים יתחייבו, כנשים. ואולם אם הנשים חייבות מטעם מחודש, ואותו טעם אינו קיים בעבדים – אין לחייב את העבדים.

ומדברי הרמב"ם (מגילה א) משמע שעבד פטור ממקרא מגילה, שכתב 'ועבדים משוחררים חייבים'. (וכן הסביר דבריו הגר"י קמיינצקי בספר אמת ליעקב, שחיוב הנשים הוא מחודש מפני שהיו באותו הנס, משא"כ בעבדים). ואילו מהטור (או"ח תרפט) משמע שעבד חייב. וכן דעת בה"ג. וכן פסקו הב"ח והמגן-אברהם. והרשב"ש (בשו"ת תנב-תנג) כתב שדברי הרמב"ם 'עבדים משוחררים' – שטפא דקולמסא הוא, ובאמת עבדים כנשים לחיוב. אלא שיש לפרש שאותו הטעם האמור בנשים, שאף הן היו באותו הנס, שייך גם

בעבדים, שגם הם היו בגזרה [וע"ש שדחה הפירוש 'אף הן היו באותו הנס' – שהנס נעשה ע"י אשה, שלפירוש זה אכן אין בטעם זה לחייב עבדים].

ואולם דעת השואל שם נוטה לומר שעבדים פטורים, וכתב לדייק כן מהסוגיא בערכין.

לפי הצד השני אפשר לבאר טעם נוסף לשיטת בה"ג שאין הנשים מוציאות אנשים, כי חיובן נובע מדין אחר ולא מעיקר המצוה (סברא קרובה לזו מובאת בשו"ת חות יאיר י ובטור"א). ואולם אין זה הכרח כי יש לומר שהנשים מוציאות אנשים הגם שאין חיובם מטעם אחר. וכן צריך לומר לפי מה שכתב המ"מ (א,ב) בדעת הרמב"ם שנשים מוציאות אנשים, הגם שלהנ"ל בדעת הרמב"ם עבדים פטורים. וע"ע בהרחבת חקירה זו ובמסתעף, בברכת מרדכי ח"ב מב.

וע"ע בשו"ת אבני נזר (או"ח תמב) לענין חצי עבד וחצי בן חורין בקריאת המגילה. וע"ע מצות ראייה סי' תרפט.

יש מביאים מכאן מקור לדברי הרמ"א (תרצה,ד) שאשה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים כאיש, שהרי גם הנשים היו באותו הנס (עפ"י בהגר"א ופרי מגדים שם). ויש חולקים וסוברים שפטורה מפני שאיש נאמר במגילה ולא אשה (עפ"י פרי חדש). וכתב מגן אברהם על דברי הרמ"א: לא ראיתי נזהרין בזה. ואפשר דוקא באלמנה (- כתב שחייבת) אבל אשה שיש לה בעל – בעלה משלח בשבילה לכמה אנשים. ומכל מקום יש להחמיר (הובא במשנ"ב שם).

ובדברי הפרי-מגדים משמע שלמסקנתו אשה נשואה אינה צריכה לשלוח באופן עצמאי. 'ייראה יותר דהמנהג כהיום דהאשה מכינה המנות השונות ששולחים מהבית מיני אוכלים וכו' ואם אחר כך לוקח השליח מהבית מה שהיא הזמינה לשלוח – יוצאים בזה גם החומרא, דאדעת כל הבית שולחים. ואם היא גם מכוונת לכך – מה טוב' (שבט הלוי ח"ט קמז).

והגרש"ז איערבך וצ"ל (מובא בהליכות שלמה אדר יט, יז) הורה שטוב שיאמר הבעל לאשתו, וכן לבתו שהגיעה לחינוך וסמוכה על שלהנו, שהוא נותן גם עבורן מתנות לאביונים ומשלוח מנות. או שיתן להן רשות לתת בעצמן, אבל אין צריך לזכותן במעות או במנות שהרי לא נאמר בזה 'לכם', ומה שכתב המג"א להחמיר היינו שישלח הבעל גם בשבילה ויודיענה, וכן יודיע למקבלי המנות שידעו שהמשלוח גם ממנה.

בסעודה נראה שלכל הדעות הנשים חייבות מטעם שאף הן היו באותו הנס, ולא נאמר בה 'איש' דוקא, וגם הוקשה עשיה לזכירה.

ד"ר אומר: אומר אני' – ע' במובא בקדושין ט וב"ב קכד.

(ע"ב) ... ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה דאחד עשר הוא? – מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחיגן. יש לפרש, משום שלמדנו מן הכתוב (ב.) שאין להקדים הקריאה יותר מ"א באדר, ואם חל י"ד ביום שני אין מקדימים ליום חמישי – מזה מוכח שלא חששו חכמים כל כך לטובת הכרכים לדחות ליום הכניסה הקודם כיון שעכשיו הוא יום הכניסה ויכולים לקרוא בו, א"כ הוא הדין מיום חמישי ליום שני אין מקדימים (עפ"י טורי אבן).

'לא תימא כדי שיספקו מים ומזון אלא אימא מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים'. רש"י והמאירי מפרשים ששכר הוא להם על כך שמספקים, לכך הקלו עליהם לקרוא ביום הכניסה. ויש מפרשים, מפני שמספקים ביום הפורים מים ומזון לאחיהם, ואילו היו נצרכים לקרוא באותו היום, היו טרודים בהליכה ובחזרה ובקריאה והיו נמנעים משמחת פורים, אבל עתה שקוראים ביום הכניסה הרי מספקים מזון ב"ד לבני העיר וחוזרים למקומם לשמחה. ואחרים פירשו: כיון שמספקים

ביום הכניסה לכך הקלו עליהם לקרוא אז כדי שלא יתבטלו מסעודתן ביום י"ד (מובא בריטב"א). לפי זה מה שאין הכפרים מקדימים כשחל י"ד בשני ובחמישי כדי שיתפנו לשמחה, זהו משום הטעם שנאמר מקודם, שאין מקדימים מיום הכניסה ליום הכניסה, ולא חזרו בגמרא מטעם זה, אבל לפרש"י למסקנא אין צריך לטעמים שהזכירו מקודם.

חל להיות בערב שבת, כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה קורין בו ביום. רבי אומר אומר אני לא ידחו עיירות ממקומן... מאי טעמא דת"ק... שאני הכא דלא אפשר. ורבי מ"ט... שאני הכא דלא אפשר. ויסוד מחלוקתם הוא האם להעדיף ליתן שבת לכרכים ע"י דחיית העיירות ליום הקודם, או שבת העיירות עדיף, שלא יידחו ממקומם (עפ"י ריטב"א). אפשר ששורש השאלה הוא האם עיקר הפורים הוא לבני הפרושים, כדברי הרמב"ן בראש המסכת שניסם היה גדול יותר והם התחילו בעשיית יום טוב, או – כדברי הר"ן – שהכרכים עושים בט"ו זכר לנס שושן שהיה גדול יותר.

חל להיות בשבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בערב שבת ומוקפות חומה למחר. רבי אומר: אומר אני הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה' – לפי שביום שישי אינו זמן קריאה קבוע לשום אדם, לא לכרכים ולא לכפרים, לכך מסתבר לדחות את בני העיירות ליום הכניסה שהוא יום קריאה לכפרים [אבל לאחרים ליום ראשון אי אפשר, משום 'לא יעבור']. ואולם כשחל ט"ו בשבת, אין דוחים בני הכרכים ליום הכניסה, שהרי יכולים לקרוא בי"ד שהוא יום קריאה לרוב העולם (עפ"י ר"ן).

טעם נוסף: מפני שי"ג הוא יום מלחמה, עדיף שלא לקרוא בו אלא בי"ד ובי"ב – לכך כשחל י"ד בשבת קוראים בני העיירות בחמישי שהוא י"ב, וכשחל ט"ו בשבת קוראים בני הכרכים בערב שבת שהוא י"ד (ריטב"א עפ"י הירושלמי. וע"ע בתור"ד בשם הירושלמי).

'גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים'. ע' במובא בסוכה מג, בהסבר דברי הראשונים מדוע נקטו העברה ברשות הרבים ולא הוצאה מרשות לרשות. וע"ע שם מב: ושבת זו.

דף ה

'מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד. שלא בזמנה בעשרה... והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: פורים שחל להיות בשבת, ערב שבת זמנם... אלא לאו הכי קאמר שלא בזמנם כזמנם...' משמע בגמרא שהקדמת המגילה לערב שבת כשחל י"ד בשבת, נחשבת 'שלא בזמנה'. מכאן למד המשנה-ברורה (תרצ סק"א ובשעה"צ) אודות כרכים המקדימים לקרוא בערב שבת כשחל ט"ו בשבת, שאין להם לקרוא בפחות מעשרה בברכה.

ואילו בחזון איש (קנה"ב), תמה על כך, שלא מצינו שקריאה ביום י"ד וט"ו תיחשב 'שלא בזמנה', ורק כשמקדימים לי"ג מבואר בגמרא שאין זה זמנה וצריך עשרה. וכן דקדק מלשון הרמב"ם. (ואולם שאר ראשונים נקטו שגם זה בכלל 'שלא בזמנה' (ערא"ש רשב"א רז"ה וריטב"א), אלא שמהגמרא אין הדבר מוכח).

'אי זו היא עיר גדולה – כל שיש בה עשרה בטלנין. פחות מכאן הרי זה כפר'. אף על פי שבני העיירות אינם מספקים מזון לאחיהם, בכל זאת דינם ככפרים להקדים ולקרוא, מאחר וצריכים לילך